



The Effect of Moral Intelligence Training on Moral identity, Adjustment and Academic Incivility of Girl Students

Sedigheh Motamedi¹, Mohammad Abbasi^{2*}, Ezatolah Ghadampour³

1-MA in Educational Psychology, Department of Psychology, Lorestan University, Khorramabad, Iran.

2-Associate Professor, Department of Psychology, Lorestan University, Khorramabad, Iran.

3- Professor, Department of Psychology, Lorestan University, Khorramabad, Iran.

Corresponding author: Mohammad Abbasi, Associate Professor, Department of Psychology, Lorestan University, Khorramabad, Iran.

Email: abasi.mo@lu.ac.ir

Received: 2025/07/102

Accepted: 2025/11/06

Abstract

Introduction: Implementing educational programs to enhance the psychological well-being and foster the moral characteristics of students is of great importance. Therefore, the present study aimed to investigate the effectiveness of moral intelligence training on moral identity, adjustment, and academic incivility in female sixth-grade elementary students.

Methods: The current research employed a quasi-experimental design with a pre-test-post-test control group model. The statistical population included all 4,128 girl sixth-grade students in Khorramabad during the 2023-2024 academic year. From this population, 30 eligible students were selected via simple random sampling and assigned to two groups: an experimental group (n=15) and a control group (n=15). Data were collected using the Moral Identity Questionnaire (Aquino & Reed, 2002), the Adjustment Inventory (Sinha & Singh, 1993), and the Academic Incivility Scale (Clark et al., 2015). Data analysis was performed using Multivariate Analysis of Covariance (MANCOVA) and Univariate Analysis of Covariance (ANCOVA) in SPSS software.

Results: The research results indicated that moral intelligence training significantly led to an increase in moral identity score ($F=116.75, P<0.01$), an increase in adjustment ($F=89.916, P<0.01$), and a decrease in academic incivility ($F=80.675, P<0.01$) in the intervention group compared to the control group among the girl students in the post-test.

Conclusion: Overall, the research findings suggest that moral intelligence training is an effective intervention for improving the moral identity, adjustment, and reducing academic incivility in sixth-grade students and can be used as a supplementary method. Utilizing this method by counselors and mental health professionals will help improve the quality of education. It is also suggested that these research findings be considered in the design and implementation of workshops and educational programs concerning moral intelligence training for sixth-grade girls.

Keywords: Moral Intelligence, Adjustment, Academic Incivility, Moral Identity.



تأثیر آموزش هوش اخلاقی بر هویت اخلاقی، سازگاری و آداب‌گریزی تحصیلی دانش‌آموزان دختر

صدیقه معتمدی^۱، محمد عباسی^{۲*}، عزت‌اله قدم‌پور^۳

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، گروه روان‌شناسی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران.

۲. دانشیار، گروه روان‌شناسی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران.

۳. استاد، گروه روان‌شناسی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران.

نویسنده مسئول: محمد عباسی، دانشیار، گروه روان‌شناسی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران.

ایمیل: abasi.mo@lu.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۸/۱۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۴/۲۱

چکیده

مقدمه: اجرای برنامه‌های آموزشی در جهت افزایش سلامت روانشناختی و رشد ویژگی‌های اخلاقی دانش‌آموزان از اهمیت بالایی برخوردار است. لذا پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی آموزش هوش اخلاقی بر هویت اخلاقی، سازگاری و آداب‌گریزی تحصیلی دانش‌آموزان دختر پایه ششم ابتدایی انجام شد.

روش کار: پژوهش حاضر نیمه آزمایشی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل بود. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان دختر پایه ششم شهر خرم‌آباد در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ به تعداد ۴۱۲۸ نفر بودند که از این تعداد ۳۰ نفر که دارای شرایط شرکت در پژوهش بودند به صورت تصادفی ساده در قالب دو گروه آزمایش (۱۵ نفر) و گواه (۱۵ نفر) گمارده شدند. به منظور گردآوری داده‌ها از پرسشنامه‌های هویت اخلاقی آکوینو و رید (۲۰۰۲)، سازگاری سینه‌ها و سینگ (۱۹۹۳) و آداب‌گریزی تحصیلی کلارک و همکاران (۲۰۱۵) استفاده شد. داده‌ها با استفاده از تحلیل کوواریانس چند متغیری و تک متغیری با استفاده از نرم افزار SPSS تجزیه و تحلیل شدند.

یافته‌ها: نتایج پژوهش نشان داد که آموزش هوش اخلاقی به طور معنادار در پس‌آزمون منجر به افزایش نمره هویت اخلاقی ($F=75/116, P<0/01$)، افزایش سازگاری ($F=89/916, P<0/01$) و کاهش آداب‌گریزی تحصیلی ($F=80/675, P<0/01$)، در گروه مداخله نسبت به گروه گواه در دانش‌آموزان دختر شده است.

نتیجه‌گیری: به طور کلی نتایج پژوهش حاکی از آن است که آموزش هوش اخلاقی، آموزشی مؤثر در بهبود هویت اخلاقی، سازگاری و کاهش آداب‌گریزی تحصیلی دانش‌آموزان دختر پایه ششم ابتدایی است و می‌تواند به عنوان روش مکملی بکار گرفته شود. استفاده از این روش توسط مشاورین و مراقبین سلامت روان به ارتقاء کیفیت تحصیل کمک می‌کند. همچنین پیشنهاد می‌شود نتایج این پژوهش در طراحی و بکارگیری کارگاه‌ها و برنامه‌های آموزشی در خصوص آموزش هوش اخلاقی به دانش‌آموزان دختر پایه ششم مورد توجه قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: هوش اخلاقی، سازگاری، آداب‌گریزی، هویت اخلاقی.

مقدمه

نوجوانی دوره ای از زندگی بین ۱۰ تا ۱۹ سالگی است (۱). دوره نوجوانی مرحله مهم و برجسته رشد و تکامل اجتماعی و روانی فرد به شمار می رود. در این دوره تعادل هیجانی و عاطفی، بخصوص تعادل بین عواطف و عقل، درک ارزش و وجودی خویشتن، خودآگاهی با انتخاب هدف های واقعی در زندگی، استقلال عاطفی از خانواده، حفظ تعادل روانی و عاطفی خویشتن در مقابل عوامل فشارزای زندگی و محیطی، برقراری روابط سالم با دیگران، کسب مهارت های اجتماعی لازم در دوست یابی، کنترل اضطراب، شناخت زندگی سالم و مؤثر و چگونگی برخورداری از آن، مهم ترین نیازهای نوجوانان به شمار می روند؛ بنابراین کمک به نوجوان در رشد و گسترش مهارت های اجتماعی مورد نیاز برای زندگی مؤثر، ایجاد یا افزایش اعتماد به نفس و انتخاب روش درست در برخورد با مشکلات و حل آن ها و همچنین کمک به آن ها در رشد و تکامل عواطف و مهارت های اجتماعی لازم جهت سازگاری موفق با محیط اجتماعی و زندگی مؤثر و سازنده در جامعه ضروری به نظر می رسد (۲). ابتدای این دوره از زندگی با شروع بلوغ هم زمان است. با شروع بلوغ، تغییرات فیزیکی و روانی مهم و آسیب پذیری خاصی در برابر رشد عاطفی، اخلاقی و شناختی، به وجود می آید (۳). در واقع دوران نوجوانی دوره ای است که پایه و اساس آموزش آینده، نقش های اصلی زندگی، روابط و تلاش برای دستیابی به اهداف بلندمدت سازنده در آن شکل می گیرد. همچنین قابل ذکر است که دوره نوجوانی دوره مهمی برای توسعه مداخلات پیشگیرانه است؛ در واقع مداخلاتی که از توسعه مشکلات این دوره به الگوهای رفتاری و عاطفی پایدار در بزرگسالی جلوگیری کنند زیرا پس از این دوره، تغییر برخی الگوهای رفتاری و عاطفی دشوار است (۴). بنابراین با توجه به آنچه بیان شد، نوجوانی دوره ای است که با بحران های مختلفی مثل هویت یابی و بلوغ همراه است. اگر چالش های این دوران به درستی حل و فصل نشوند، مشکلات عدیده ای در بزرگسالی ایجاد خواهد شد. بر همین اساس، شناسایی چالش ها و حل آن ها در این دوره از زندگی، ضرورت پیدا می کند. یکی از مشکلات مربوط به دانش آموزان در دوران تحصیل، آداب-گریزی تحصیلی است (۵). در سال های اخیر، پژوهش هایی که در مورد آداب گریزی در کلاس درس بررسی شده است، توجه فزاینده ای را به خود جلب کرده است (۶، ۷).

آداب گریزی به عنوان رفتار بی ادبانه یا بی احترامی که هنجارهای اجتماعی را نقض می کند و انگیزه نامشخصی دارد، تعریف می شود (۸). اگر چه رفتارهای ناشی از آداب گریزی را می توان در مقایسه با اشکال شدیدتر قلدری یا تجاوز به عنوان شدت کم طبقه بندی کرد، اما اثرات آداب گریزی تحصیلی به طور بالقوه گسترده و شدیدتر است و می تواند آثار منفی بر معلمان و همچنین مرتکبین، قربانیان و اطرافیان داشته باشد (۸). آداب گریزی تحصیلی به عنوان «هر عملی که با فضای یادگیری هماهنگ و مشارکتی در کلاس تداخل می کند» مفهوم سازی می شود (۹). آداب گریزی تحصیلی شامل طیف وسیعی از رفتارها؛ از ایجاد اختلال در بحث کلاسی با یک مکالمه جانبی با صدای بلند گرفته تا پرچسب به همکلاسی ها به دلیل عدم موافقت آن ها با نظر شما می شود (۱۰). آداب گریزی در کلاس درس می تواند معلمان را خسته کند و بر توانایی آن ها برای آموزش مؤثر تأثیر منفی بگذارد و منجر به ایجاد یک محیط یادگیری در خطر برای همه دانش آموزان کلاس شود (۹). علاوه بر این، روابط دانش آموز و معلم به دلیل بی ادبی آسیب می بیند، همکاری و تعامل دانش آموز را کاهش می دهد (۱۱). آداب گریزی در کلاس درس می تواند بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان تأثیر منفی بگذارد، باعث جدا شدن از درس ها و یادگیری عمومی شود و بر تماشگران تأثیر بگذارد تا تفکر انتقادی و درگیری با مطالب ارائه شده در کلاس را کاهش دهند (۱۲). به علاوه، نمایش آداب گریزی نسبت به یک فرد تمایل دارد که قربانیان را مضطرب، پر استرس و افسرده کند (۱۳)، در حالی که انجام دادن آن با رفتار ضد اجتماعی با شدت بالاتر، مانند قلدری و پرخاشگری همراه است (۶) و با پیامدهای روانی اجتماعی همراه است (۶). بنابراین با توجه به آنچه بیان شد، می بایست جهت کنترل آداب گریزی تحصیلی دانش آموزان از روش های مداخله ای مختلفی استفاده کرد. یکی از این روش ها، آموزش هوش اخلاقی است که می توان انتظار داشت با افزایش آن، آداب گریزی تحصیلی دانش آموزان کاهش یابد (۱۴).

شرایط دوره نوجوانی و مشکلاتی را که نوجوانان در این دوره با آن رو به رو می شوند، حساسیت بررسی موضوع سازگاری را افزایش می دهد. سازگاری به لحاظ نظری سازه متنوع و پیچیده ای تلقی می شود و بر این اساس اندیشمندان سعی در بررسی ابعاد گوناگون آن داشته اند. از لحاظ نظری،

برای شکل دادن به هویت تبدیل می کند (۱۸). نخستین بار اریکسون (۱۹۶۸) هویت یابی را گامی مهم در گذار از نوجوانی و ورود به مرحله بزرگسالی در نظر گرفت و معتقد بود، هویت که شامل حقیقت وجودی فرد است، در محوری ترین بخش وجود فرد قرار دارد. پس از اریکسون، نظریه پردازان بسیاری به بررسی مؤلفه ها، ساختار، چگونگی شکل گیری و انواع هویت پرداختند (۲۲) که در این بین، هویت اخلاقی طی چند سال اخیر توجه پژوهشگران را به خود جلب کرده است. منظور از هویت اخلاقی، خودپنداشتی شخصی است که بر اساس مجموعه ای از صفات اخلاقی تشکیل شده است (۲۳)؛ به عبارت دیگر، هویت اخلاقی نمایانگر پایبندی فرد به ارزش ها و اصول اخلاقی است (۲۴). نخستین بار بلاسی (۱۹۸۰) با مطرح ساختن این مفهوم، رفتار اخلاقی را در بسیاری از پژوهش ها پیش بینی کرد. هویت اخلاقی، انگیزه اخلاقی عمل کردن در رفتار است، بین قضاوت و عمل اخلاقی رابطه برقرار می کند و منجر به انجام رفتار اخلاقی بر اساس اصول اخلاقی تئیده در هویت فرد می شود (۱۵، ۲۵). پژوهشگران پیشنهاد کرده اند که هویت اخلاقی ممکن است به قضاوت های اخلاقی کمک کند و موجب شود که عمل اخلاقی مناسبی از فرد سر بزند؛ به صورتی که در ابتدا باید مسئولیت خودمان را در آن رفتار قضاوت کنیم؛ اینکه آیا ما در آن رفتار اخلاقی، احساس مسئولیت می کنیم یا خیر؛ تا حد زیادی به هویت ما بستگی دارد. اگر قضاوت ما درباره مسئولیت ما نسبت به آن عمل با مرکزیت هویت ما باشد، در فرد برای انجام عمل اخلاقی، ایجاد انگیزه می شود؛ زیرا افراد منطبق با هویت خود به انجام رفتار هدایت می شوند (۲۶). جهت تبیین متغیرهای مؤثر در شکل گیری هویت اخلاقی، پژوهشگران به عوامل گوناگونی اشاره دارند (۲۷). روابط اجتماعی برای شکل دهی و حفظ هویت اخلاقی حیاتی هستند (۲۸). هویت اخلاقی متأثر از عوامل فردی و اجتماعی است. در سطح فردی مواردی از قبیل شخصیت، هوش اخلاقی، تحول شناختی، ارزش ها، نگرش و تحول هویت می تواند بر شکل گیری هویت اخلاقی اثر بگذارد و در سطح زمینه مهمترین عامل، ساختار اجتماعی و فرهنگی است که در این میان خانواده از جایگاه ویژه ای برخوردار است (۲۹). بنابراین با توجه به آنچه بیان شد، از جمله متغیرهای اثرگذار بر هویت اخلاقی، هوش اخلاقی است. هوش اخلاقی متغیری است که می توان در روابط بین

سازگاری محصولی اجتماعی است و شرایط و عوامل متعدد در شکل گیری آن نقش دارند. بخشی از تلاش دانشمندان بررسی و تحلیل تأثیر عوامل متعدد در شکل گیری سازگاری بوده است. سازگاری عبارت است از توانایی رویارویی و کنار آمدن با شرایط گوناگون محیطی و درونی می باشد که به عنوان یک رفتار و عملکرد هنجاری متناسب با سن تعریف می شود. در فرآیند سازگاری، فرد دوره ای از زندگی خود را با عملکرد مطلوب در زمینه های رفتاری، عاطفی و اجتماعی طی می کند (۱۵). سازگاری فرآیندی اجتماعی است که برآیند تأثیر عوامل متعدد فردی، خانوادگی و محیطی می باشد و بنابراین پدیده ای تک علتی محسوب نمی شود بلکه سازگاری ساختاری چندبعدی دارد (۱۶). البته باید توجه داشت که تأثیر عوامل متعدد بر سازگاری نیز یکسان نیست و عوامل فردی، خانوادگی و محیطی، تأثیرات متفاوتی بر شکل گیری سازگاری نوجوانان دارد. مسئله مهم دیگر آن است که سازگاری، موجب شکل گیری پدیده های دیگر فردی و اجتماعی می گردد و بر سایر فرآیندها و موضوعات اجتماعی تأثیر می گذارد و در صورتی که سازگاری جوانان به درستی صورت گیرد، آنان در ادامه مسیر زندگی با سهولت بیشتری قادر به انجام وظایف و کارکردهای اجتماعی خواهند بود (۱۷). از ویژگی های دیگر دوره نوجوانی، تغییرات فشرده و سریع است که معمولاً قابلیت سازگاری فرد را به طور جدی به چالش می کشد و در نتیجه احتمال تضاد، تعارض، استرس و سردرگمی پدید می آید (۱۸). از آن جایی که سازگاری امروز نوجوانان اثر قابل توجهی در سازگاری آتی آنان در نقش های شغلی و خانوادگی خواهد داشت (۱۹)؛ این موضوع دغدغه بسیاری از اولیا و مربیان و همچنین پژوهشگران است. بنابراین شناسایی و استفاده از مداخلاتی که می تواند بر سازگاری دانش آموز اثرگذار باشد، ضرورت پیدا می کند. یکی از این آموزش های مؤثر، آموزش هوش اخلاقی است (۴). در واقع مطالعات نشان داده است که دانش آموزانی که هویت اخلاقی و به تبع آن ارزش های اخلاقی تعریف شده ای دارند، عملکرد یادگیری بهتری نسبت به سایر دانش آموزان از خود نشان می دهند (۲۰). مشکلات نوجوانان مانند فقدان توانایی خود مدیریتی، قلدری و خودکشی در سال های اخیر جامعه را نگران کرده است (۲۱). از جمله سرمنشأ بسیاری از این مسائل، فقدان هویت اخلاقی است. نوجوانان در دوره رشد شناختی، عاطفی و اجتماعی قابل توجهی هستند که آن را به زمان آینده آلی

بخصوص هویت اخلاقی همراه باشد. افرادی که سطوح بالای هویت اخلاقی دارند تمایل دارند در سطوح بالایی استدلال اخلاقی عمل کنند، در حالی که افراد با سطوح پایین هویت اخلاقی در سطوح پایین قرار دارند (۳۴).

همچنین لازم به ذکر است که بررسی تأثیر آموزش هوش اخلاقی بر هویت اخلاقی، سازگاری و آداب‌گریزی تحصیلی دانش‌آموزان دختر از اهمیت بالایی برخوردار است، زیرا هوش اخلاقی شامل ظرفیت درک درست و غلط و عمل بر اساس اصول اخلاقی است که می‌تواند به تقویت هویت اخلاقی مثبت و درونی‌سازی ارزش‌ها در این گروه سنی حساس کمک کند؛ علاوه بر این، ارتقاء هوش اخلاقی موجب بهبود سازگاری روانی-اجتماعی دانش‌آموزان با محیط مدرسه و جامعه می‌شود و به طور مستقیم در کاهش رفتارهای غیراخلاقی مانند آداب‌گریزی تحصیلی (تقلب و تخلفات دیگر) نقش دارد و از این طریق زمینه را برای موفقیت تحصیلی و تربیت شهروندانی مسئولیت‌پذیر و متعهد به اصول اخلاقی فراهم می‌سازد. بنابراین با توجه به آنچه بیان شد، هدف پژوهش حاضر، بررسی اثربخشی آموزش هوش اخلاقی بر هویت اخلاقی، سازگاری و آداب‌گریزی تحصیلی دانش‌آموزان پایه ششم شهر خرم‌آباد بود.

روش کار

پژوهش حاضر بر اساس هدف، کاربردی است و به روش نیمه آزمایشی و در قالب طرح پیش‌آزمون - پس‌آزمون با گروه گواه انجام شد. جامعه آماری پژوهش شامل دانش‌آموزان دختر پایه ششم شهر خرم‌آباد در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بود که مطابق آمار اخذ شده از اداره کل آموزش و پرورش استان برابر با ۴۱۲۸ نفر بودند. حجم نمونه ی آماری برابر با ۳۰ بود که برای انتخاب این نمونه ابتدا آزمون غربال‌گری با استفاده از ابزار متغیرهای وابسته انجام گرفت و پس از دسترسی به افراد مورد نظر، نمونه به صورت تصادفی ساده انتخاب و در قالب دو گروه آزمایش (۱۵ نفر) و گواه (۱۵ نفر) گمارده شد. ابزار پژوهش شامل پرسشنامه‌های هویت اخلاقی (۴۰)، سازگاری (۴۵) و پرسشنامه رفتارهای آداب‌گریزی تحصیلی (۴۱) بود. برای تجزیه و تحلیل داده‌های آماری و بررسی فرضیه‌های پژوهش از نرم افزار SPSS نسخه ۲۶ و از آماره‌های توصیفی و آزمون‌های استنباطی متناسب با نوع داده‌ها و

فردی، مورد توجه قرار داد. هوش اخلاقی ظرفیت و توانایی درک درست از نادرست، داشتن باورهای اخلاقی قوی و عمل به آن‌ها و همچنین رفتار در جهت درست است و می‌تواند به عنوان چارچوبی محکم در تبیین عملکرد افراد و به نوعی پیش‌بینی رفتار آن‌ها باشد (۳۰). هوش اخلاقی، خط سیر اخلاقی فرد را در زندگی و دنیای کار تعیین و از بروز اعمال بزهکارانه و خلاف قانون جلوگیری می‌کند و باعث رعایت اخلاق در تصمیم‌گیری‌ها می‌شود (۳۱). چون افراد با هوش اخلاقی بالا کار درست را انجام می‌دهند و اعمال آن‌ها پیوسته با ارزش‌ها و عقایدشان هماهنگ است، همیشه کارها را با اصول اخلاقی پیوند می‌دهند و سطح عملکرد بالایی دارند (۳۲). این بخش هوش دارای چهار بعد اصلی درست‌کاری، مسئولیت‌پذیری، بخشش و دلسوزی است (۳۳). هوش اخلاقی در بردارنده ابعاد ضروری از زندگی از جمله توانایی تشخیص رنج افراد، خودداری از رفتارهای ظالمانه و تعمدی، مهار کردن هیجان‌های ناگهانی، به تعویق انداختن کامروایی، گوش دادن به همه جنبه‌ها پیش از داوری کردن، پذیرش و درک تفاوت‌ها، شناخت‌گزینش‌های ممکن غیر اخلاقی و همدلی است (۳۴). مؤلفه‌های هوش اخلاقی، یعنی همدلی، وجدان، خویشتن‌داری، احترام، مهربانی، بردباری و انصاف، به انسان کمک می‌کند تا به صورت اخلاقی رفتار کند. این مؤلفه‌ها عواملی هستند که انسان برای درست عمل کردن بیشتر از هر چیزی به آن‌ها نیاز دارد تا بتواند در برابر هرگونه فشاری که عادت‌های مربوط به منش محکم و استوار، زندگی اخلاقی مناسب را تهدید می‌کند، مقاومت می‌کند (۳۵). درواقع افرادی که هوش اخلاقی بالایی دارند، گرمی و صمیمیت بیشتری نسبت به دیگران نشان می‌دهند، با دوستانشان مهربانند و به نیازهای آن‌ها حساس‌تر هستند (۳۶). هر قدر هوش اخلاقی در افراد بالاتر باشد، آن‌ها علاوه بر تلاش برای کسب خواسته‌های خود به روش درست، با دشواری کمتری با همکلاسی‌ها و معلمان رابطه برقرار می‌کنند و این توانمندی سبب می‌شود راحت‌تر مشکلات درسی خود را از دوستانشان بپرسند و در ارتباط با معلمان راحت‌تر باشند و هنگام نیازمندی، یاریگران بیشتری در اطراف خود داشته باشند (۳۷). در مطالعات نقش هوش اخلاقی در عملکرد اجتماعی کودکان (۳۸)، بهزیستی اجتماعی دانش‌آموزان (۳۹)، آداب‌گریزی تحصیلی (۳۱) تأیید شده است. همچنین به نظر می‌رسد توسعه هوش اخلاقی با توسعه هویت

صدیقه معتمدی و همکاران

آموزش پرستاری (۴۱) استفاده شد. این پرسشنامه دارای ۲۴ گویه است. آزمودنی بر اساس طیف لیکرت ۴ درجه ای (۱= هرگز تا ۴= همیشه) به آن پاسخ می دهد. دامنه نمرات پرسشنامه بین ۲۴ و ۹۶ است. در پژوهش (۴۱) روایی ابزار از طریق تحلیل عامل تأییدی احراز گردید. همچنین ضریب آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس رفتار خفیف آداب گریزی تحصیلی ۰/۹۵، خرده مقیاس رفتارهای شدید آداب گریزی تحصیلی ۰/۹۱ و برای کل آداب گریزی تحصیلی ۰/۹۳ به دست آمد. این ابزار در ایران برای اولین بار در پژوهش شیخ الاسلامی و شیرزاد (۴۴) مورد استفاده قرار گرفت. نتایج تحلیل عاملی تأییدی ساختار ۲ عاملی این ابزار را تأیید کرد. همچنین شاخص های برازندگی مدل، دلالت بر برازش مطلوب مدل داشتند. در نهایت ضریب آلفای کرونباخ رفتارهای خفیف آداب گریزی، رفتارهای شدید آداب گریزی، کل رفتار آداب گریزی به ترتیب برابر با ۰/۸۹، ۰/۸۵، ۰/۹۲ به دست آمد که حاکی از پایایی مطلوب این ابزار داشت. در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ رفتارهای خفیف آداب گریزی، رفتارهای شدید آداب گریزی، کل رفتار آداب گریزی به ترتیب ۰/۸۶، ۰/۸۴، ۰/۸۹ برآورد گردید.

مقیاس سازگاری (Compatibility scale): این مقیاس توسط سینه‌ها و سینگ (۴۵) جهت بررسی سازگاری دانش آموزان طراحی شده است. این مقیاس ۶۰ سؤال دارد و دارای سه بعد هیجانی، اجتماعی و تحصیلی (هر کدام ۲۰ سؤال) است. نمره گذاری آن به صورت صفر و یک (= سازگاری و ۱= ناسازگاری) است. دامنه نمرات بین ۰ و ۶۰ است. مجموع کل نمرات، نشان دهنده سازگاری عمومی فرد و مجموع نمرات فرد در هر یک از ابعاد سازگاری، مبین سازگاری فرد در آن حوزه است. بر اساس هنجاریابی مؤلفان، نمره ۳۱ و بالاتر در سازگاری کلی و نمره ۱۱ و بالاتر در هر یک از خرده مقیاس ها، بیانگر سازگاری ضعیف است. سینه‌ها و سینگ (۴۵) روایی مقیاس را مطلوب گزارش کردند و همچنین ضریب پایایی مقیاس را از طریق دو نیمه کردن، برای سازگاری کل و ابعاد هیجانی، اجتماعی و تحصیلی به ترتیب ۰/۹۵، ۰/۹۴، ۰/۹۳ و ۰/۹۶ و با روش بازآزمایی ۰/۹۳، ۰/۹۶، ۰/۹۰ و ۰/۹۳ و همچنین روایی پرسشنامه با روش تحلیل عاملی ۰/۹۱ گزارش کردند. نویدی (۴۶) با اجرای این مقیاس بر روی ۷۸۱ دانش آموز دبیرستانی، ریب آلفای کرونباخ را برای سازگاری ۰/۸۰ و برای سازگاری تحصیلی، هیجانی و اجتماعی به ترتیب ۰/۷۰، ۰/۶۸، ۰/۶۵ و روایی

متغیرها استفاده گردید. به این منظور در سطح آمار توصیفی از جداول توزیع فراوانی، میانگین و انحراف معیار استفاده گردید و در سطح آمار استنباطی از تحلیل کوواریانس چند متغیری و تک متغیری (بارعایت پیش فرض های آماری) استفاده گردید.

برای اجرای پژوهش حاضر، ابتدا مجوزهای لازم از اداره کل آموزش و پرورش استان لرستان اخذ گردید و پس از مراجعه به مدارس ابتدایی ناحیه یک و دو خرم آباد با استفاده از ابزار متغیرهای ملاک غربال گری صورت گرفت و دانش آموزانی که از لحاظ متغیر هویت اخلاقی، نمره ای کمتر از یک انحراف معیار از میانگین و از لحاظ متغیرهای سازگاری و آداب گریزی تحصیلی نمره ای بیشتر از یک انحراف معیار از میانگین کسب کرده بودند، شناسایی شدند و از بین دانش آموزان شناسایی شده، تعداد ۳۰ نفر به صورت تصادفی ساده در قالب دو گروه آزمایشی (۱۵ نفر) و گواه (۱۵ نفر) گمارده شدند. از نتایج آزمون غربال گری صورت گرفته به عنوان نتایج پیش آزمون استفاده گردید. در ادامه گروه آزمایشی به مدت ۹ جلسه ۴۵ دقیقه ای، تحت آموزش بسته هوش اخلاقی (۴۲) قرار گرفت.

مقیاس هویت اخلاقی (Moral Identity Scale): این مقیاس توسط (۴۰) جهت سنجش هویت اخلاقی طراحی شده است. این مقیاس دارای ۱۰ گویه و شامل دو زیر مقیاس نمادسازی (۵ گویه) و درونی سازی (۵ گویه) است. نمره دهی بر اساس طیف لیکرت ۵ درجه ای (۱= کاملاً مخالفم تا ۵= کاملاً موافقم) است. گویه های ۴ و ۷ به صورت معکوس نمره گذاری می شود. دامنه نمرات مقیاس بین ۱۰ و ۵۰ است. روایی این ابزار به روش تحلیل عاملی تأییدی، مطلوب گزارش شده است (۴۰). همچنین ضریب پایایی به روش آلفای کرونباخ برای زیرمقیاس درونی سازی ۰/۸۵ و زیر مقیاس نمادسازی ۰/۷۱ گزارش گردید. در پژوهش جوکار (۴۳) روایی مقیاس را مطلوب گزارش کردند و پایایی مقیاس را برای زیر مقیاس های درونی سازی، نمادسازی و کل مقیاس به ترتیب ۰/۶۶، ۰/۶۲ و ۰/۷۴ گزارش کردند. در پژوهش حاضر نیز ضریب آلفای کرونباخ برای زیر مقیاس درونی سازی، نمادسازی و کل ابزار به ترتیب ۰/۸۸، ۰/۸۴ و ۰/۸۷ برآورد گردید.

پرسشنامه رفتارهای آداب گریزی تحصیلی (Academic Incivility Questionnaire): جهت سنجش آداب گریزی تحصیلی از پرسشنامه تجدید نظر شده آداب-گریزی در

جدول ۱ می باشد. همزمان با اعمال مداخله و آموزش برای گروه آزمایش، گروه کنترل برنامه‌های عادی آموزش کلاسی خود را طی نمود. پس از اعمال مداخله برای گروه آزمایش، دانش آموزان هر دو گروه آزمایش و کنترل پرسشنامه های هویت اخلاقی، سازگاری و آداب‌گزینی تحصیلی را به عنوان پس آزمون تکمیل کردند.

پرسشنامه را با روش تحلیل عاملی ۰/۸۹ گزارش کرده است. در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ برای ابعاد هیجانی، اجتماعی، تحصیلی و کل مقیاس به ترتیب ۰/۸۴، ۰/۸۱، ۰/۸۳ و ۰/۸۸ برآورد گردید.

پروتکل درمانی

خلاصه محتوای جلسات آموزش هوش اخلاقی به شرح

جدول ۱. جلسات آموزش گروهی شناختی - رفتاری برپایان و راد (۲۰۱۸)

جلسات	هدف	محتوا
اول	آشنایی و ترغیب همکاری	آشنایی درمانگر و کودکان با همدیگر و فعالیت های جلسات گروهی، ارائه قوانین و وظایف هر عضو، پرداختن به ابعاد نشانه های رفتاری و جسمانی و شناختی.
دوم	همدلی	ابتدا معارفه دانش آموزان - ایجاد ارتباط - تشکیل حلقه گفتگو - تعریف داستانی با موضوع همدلی - نوشتن سوالات دانش آموزان و ابهامات هر پاراگراف بر روی تابلو و نوشتن پاسخ و استدلال دانش آموزان - نتیجه گیری با کمک همه بچه ها و دادن تمرین برای خانه با موضوع همدلی
سوم	وجدان	گفتگو درباره تمرین جلسه قبل - شروع داستان با موضوع هشیاری و وجدان، نوشتن سوال هرکس با نام خودش بر روی تابلو - پاسخها و استدلال ها نیز نوشته میشود و سوالاتی نیز از طرف مربی به جهت هدایت بحث مطرح می شود. در پایان خود دانش آموزان به وجدان اشاره خواهند کرد. و سپس تمرین عملی .
چهارم	خویشتن داری	خویشتن داری: تشویق دانش آموزان برای مشارکت در گروه و ابزار نظرات و عقایدشان و داستان با موضوع خویشتن داری (قصه هدیه خاله نگین) گفته می شود و مانند جلسات قبل سوالات مطرح و استدلال ها روی تابلو نوشته می شود و در جمع بندی به خویشتن داری اشاره می شود. و در پایان تمرین برای خویشتنداری مشخص می شود.
پنجم	احترام	یک سوال مشابه داستانی که قصد داریم تعریف کنیم مطرح می کنیم و بحث احترام را به پیش خواهیم کشید و برای نمونه حکایت امام حسن و امام حسین و احترام آنها به پیرمردی که وضویش ایراد داشت را تعریف می کنیم، و در پایان تمرین داده می شود.
ششم	مهربانی	برای درک بهتر موضوعات مطرح شده میتوان یک بازی داشت مثلاً برای موضوع احترام و ادب روی چند کارت انواع رفتار مؤدبانه و غیرمؤدبانه را نوشته و بچه ها باید آنها را جدا کنند و سپس قصه ای با موضوع مهربانی قرائت می شود
هفتم	بردباری	جلسات قبل قصه ای با روش P ⁴ C درباره موضوع بردباری گفته و سپس تمرین با موضوع جلسه. تکلیف: نقش آفرینی در منزل.
هشتم	انصاف	داستانی برای بحث و گفتگو با موضوع انصاف با روش P ⁴ C مطرح می کنیم. و در پایان تمرینی برای انصاف داده می شود.
نهم	خلاصه، جمع بندی و برگزاری آزمون	بیان اهداف، برگزاری جلسات، بیان خلاصه ای از تمام جلسات توسط دانش آموزان، تقدیر و تشکر از زحمات دانش آموزان و ایجاد انگیزه برای تمرین آموخته ها بعد از پایان جلسات در زندگی و تحصیل، برگزاری آزمون پس تست.

یافته ها

آزمون همبستگی و تحلیل کوواریانس در زمینه تاثیر آموزش هوش اخلاقی بر متغیرهای وابسته پژوهش گزارش گردیده است.

در جدول ۲ ابتدا آماره های توصیفی مربوط به هر یک از متغیرهای پژوهش شامل میانگین و انحراف معیار دو گروه پژوهش (آزمایش و کنترل) آورده شده است. سپس نتایج

جدول ۲. شاخص های توصیفی هویت اخلاقی، سازگاری و آداب گزینی تحصیلی در گروه های آزمایش و گواه

متغیر وابسته	گروه	پیش آزمون		پس آزمون	
		میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
هویت اخلاقی	آزمایش	۲۴/۰۶۷	۵/۵۶۰	۳۶/۷۳۳	۴/۸۳۲
	گواه	۲۴/۸۶۷	۵/۸۰۴	۲۴/۹۳۳	۵/۴۴۴
سازگاری	آزمایش	۲۷/۳۳۳	۴/۸۰۵	۳۵/۷۲۱	۳/۱۸۳
	گواه	۲۷/۶۶۷	۵/۳۸۰	۲۸/۴۰۰	۵/۶۲۹
آداب گزینی تحصیلی	آزمایش	۶۸/۷۳۳	۵/۸۳۶	۵۱/۹۳۳	۶/۹۸۴
	گواه	۶۹/۲۴۲	۸/۸۳۱	۶۸/۲۵۳	۸/۸۴۷

صدیقه معتمدی و همکاران

تحصیلی به ترتیب ۶۹/۳۴۲ (۸/۸۳۱) و ۶۸/۲۵۳ (۸/۸۴۷) می‌باشد.

قبل از تجزیه و تحلیل داده‌ها، به منظور بررسی اینکه آیا متغیرهای وابسته پژوهش حاضر با هم ارتباط درونی دارند و آیا این متغیرها می‌توانند در قالب یک ترکیب خطی قرار گیرند، از ماتریس ضرایب همبستگی استفاده گردید و روابط درونی متغیرهای مذکور بررسی گردید که نتایج این بررسی در قالب جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول ۳. بررسی همبستگی میان متغیرهای تحقیق

متغیرها	۱	۲	۳
هویت اخلاقی	۱		
سازگاری	**۰/۷۳۶	۱	
آداب‌گریزی تحصیلی	**۰/۷۴۲	**۰/۴۹۹	۱

هستند و می‌توانند در قالب یک ترکیب خطی قرار گیرند و امکان استفاده از تحلیل کوواریانس چند متغیری وجود دارد.

طبق نتایج جدول ۲ در گروه آزمایش میانگین (انحراف معیار) پیش‌آزمون و پس‌آزمون هویت اخلاقی ۲۴/۰۶۷۵ (۵/۵۶۰)، ۳۶/۷۳۳ (۴/۸۳۲)، سازگاری به ترتیب ۲۷/۳۳۳ (۴/۸۰۵) و ۳۵/۷۲۱ (۲/۹۶۷) و آداب‌گریزی تحصیلی به ترتیب ۶۸/۷۳۳ (۵۳/۸۳۶۹) و ۵۱/۹۳۳ (۶/۹۸۴۲) می‌باشد و در گروه گواه میانگین (انحراف معیار) پیش‌آزمون و پس‌آزمون هویت اخلاقی ۲۴/۸۶۷ (۵/۸۰۴)، ۲۴/۹۳۳ (۵/۴۴۴)، سازگاری به ترتیب ۲۷/۶۶۷ (۵/۳۸۰) و ۲۸/۴۰۰ (۵/۶۲۹) و آداب‌گریزی

همانطوری که نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد، متغیرهای وابسته پژوهش دارای روابط درونی معناداری با یکدیگر

جدول ۴. نتایج آزمون مفروضه یکسانی ماتریس واریانس- کوواریانس

متغیر وابسته	آموزش	F	سطح معنی داری
هویت اخلاقی سازگاری	پیش‌آزمون * گروه	۰/۶۴۹	۰/۶۴۱
هویت اخلاقی سازگاری	پیش‌آزمون * گروه	۱/۲۴۶	۰/۲۱۶
هویت اخلاقی	پیش‌آزمون * گروه	۱/۹۶۳	۰/۱۲۷

رگرسیون تایید می‌شود و در نتیجه می‌توان آزمون تحلیل کوواریانس را اجرا کرد. بعد از اطمینان از عدم تخطی مفروضه‌های تحلیل کوواریانس، در گام بعدی می‌توان آزمون تحلیل کوواریانس چند متغیری را اجرا کرد، نتایج تحلیل کوواریانس چند متغیره در جدول آمده است.

نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد که F مربوط به اثر متقابل متغیرها و پیش‌آزمون متغیرهای هویت اخلاقی، سازگاری و آداب‌گریزی تحصیلی به ترتیب برابر با ۶۴۹، ۲۴۶ و ۱/۹۶۳ است؛ هم‌چنین سطح معناداری به ترتیب برابر با ۰/۶۴۱، ۰/۲۱۶ و ۰/۱۲۷ است که نشان دهنده عدم معناداری است چون بیشتر از ۰/۰۵ است، لذا مفروضه همگنی شیب

جدول ۵. نتایج آزمون معناداری تحلیل کوواریانس چند راهه

نام آزمون	مقدار	F	درجات آزادی df	درجات آزادی خطا df	P	مجدور اتا
اثر پیلایی	۰/۵۳۵	۱۰/۷۳۵	۳/۰۰۰	۲۸/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۵۳۵
لامبدا ویلکز	۰/۴۶۵	۱۰/۷۳۵	۳/۰۰۰	۲۸/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۵۳۵
اثر هتلینگ	۱/۱۵۰	۱۰/۷۳۵	۳/۰۰۰	۲۸/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۵۳۵
بزرگترین ریشه خطا	۱/۱۵۰	۱۰/۷۳۵	۳/۰۰۰	۲۸/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۵۳۵
اثر پیلایی	۰/۴۱۵	۶/۶۱۸	۳/۰۰۰	۲۸/۰۰۰	۰/۰۰۲	۰/۴۱۵
لامبدا ویلکز	۰/۵۸۵	۶/۶۱۸	۳/۰۰۰	۲۸/۰۰۰	۰/۰۰۲	۰/۴۱۵
اثر هتلینگ	۰/۷۰۹	۶/۶۱۸	۳/۰۰۰	۲۸/۰۰۰	۰/۰۰۲	۰/۴۱۵
بزرگترین ریشه خطا	۰/۷۰۹	۶/۶۱۸	۳/۰۰۰	۲۸/۰۰۰	۰/۰۰۲	۰/۴۱۵

گریزی تحصیلی در دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی اثربخش است» مورد تایید قرار می گیرد. مضافاً اندازه اثر بدست آمده در این مطالعه برابر با ۰/۴۱۵ بود که حاکی از آن است ۴۱/۵ درصد تفاوت در نمره‌های پس آزمون متغیرهای هویت اخلاقی، سازگاری تحصیلی و آداب گریزی تحصیلی آزمودنی‌های گروه آزمایش به اثربخشی مداخلات آموزش هوش اخلاقی مربوط است.

براساس اطلاعات مندرج در جدول ۵ مشاهده می شود که نسبت F بدست آمده در خصوص اثر بخشی مداخلات آموزش هوش اخلاقی بر گروه آزمایش معنادار بدست آمده است (F=۶/۶۱۸؛ P>۰/۰۰۱، Partial $\eta^2=0/415$). این مساله مبین آن است که مداخلات آموزش هوش اخلاقی بر هویت اخلاقی و سازگاری تحصیلی و آداب گریزی تحصیلی تاثیر گذاشته است. از این رو این فرضیه « آموزش هوش اخلاقی بر هویت اخلاقی، سازگاری تحصیلی و آداب

جدول ۶. آزمون کوواریانس تک متغیره به منظور تعیین تاثیر آموزش هوش اخلاقی بر متغیرهای پژوهش

منبع	مجموع مربعات	درجه آزادی	مجدور میانگین	F	P	مربع ضریب اتا	توان آزمون
هویت اخلاقی	اثر پیش آزمون	۱	۱۲۲/۶۳۶	۱۹۴/۵۴۹	۰/۰۰۱	۰/۷۷۳	۱
	بین گروه ها	۱	۴۷/۳۵۰	۷۵/۱۱۶	۰/۰۰۱	۰/۵۶۹	۱
	خطا	۲۸	۳۵/۹۳۱	۰/۶۳۰			
	مجموع	۳۰	۵۷۲۷/۰۰۰				
سازگاری تحصیلی	اثر پیش آزمون	۱	۱۷۹/۵۶۹	۲۸۹/۹۷۸	۰/۰۰۱	۰/۸۳۶	۱
	بین گروه ها	۱	۵۵/۶۸۱	۸۹/۹۱۶	۰/۰۰۱	۰/۶۱۲	۱
	خطا	۲۸	۳۵/۲۹۷	۰/۶۱۹			
	مجموع	۳۰	۵۵۲۴/۰				
آداب گریزی تحصیلی	اثر پیش آزمون	۱	۵۱/۰۲۵	۵۲/۲۴۰	۰/۰۰۱	۰/۴۷۸	۱
	بین گروه ها	۱	۷۸/۸۰۰	۸۰/۶۷۵	۰/۰۰۱	۰/۵۸۶	۱
	خطا	۲۸	۵۵/۶۷۵	۰/۹۷۷			
	مجموع	۳۰	۶۷۲۵/۰				

هوش اخلاقی بر سازگاری دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی موثر است. به صورتی که حدود ۶۱ درصد از نمرات سازگاری تحصیلی تحت تاثیر آموزش هوش اخلاقی قرار داشته‌اند. بعلاوه یافته ها نشان دهنده اثربخشی مداخله در کاهش نمره آداب گریزی تحصیلی است و این نشان می‌دهد، آموزش هوش اخلاقی بر آداب گریزی تحصیلی دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی موثر است. به صورتی که حدود ۵۸ درصد از نمرات آداب گریزی تحصیلی تحت تاثیر آموزش هوش اخلاقی قرار داشته اند.

بحث

هدف از پژوهش حاضر بررسی اثربخشی آموزش هوش اخلاقی بر هویت اخلاقی، سازگاری و آداب گریزی تحصیلی دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی بود. یافته‌ها نشان داد که آموزش هوش اخلاقی تأثیر معناداری بر هر سه متغیر مورد بررسی داشته است.

در جدول ۶ مشاهده می‌شود اثر پیش آزمون در متغیر هویت اخلاقی در سطح $P>0/01$ معنی دار است لذا با حذف اثر پیش آزمون مشاهده می‌شود در بین گروه ها آماره $F(1, 28)$ بیشتر از F جدول با درجه آزادی ۱ و ۲۸ می‌باشد از طرفی $P>0/01$ بدست آمده که نشان می‌دهد هویت اخلاقی بین گروه آزمایش و کنترل تفاوت معنی داری در سطح $P>0/01$ وجود دارد و این نشان دهنده اثربخشی مداخله در افزایش نمره هویت اخلاقی است و این نشان می‌دهد آموزش هوش اخلاقی بر هویت اخلاقی دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی موثر است. به صورتی که حدود ۵۶ درصد از نمرات هویت اخلاقی تحت تاثیر آموزش هوش اخلاقی قرار داشته‌اند. همچنین یافته‌های این جدول نشان می‌دهد سازگاری تحصیلی بین گروه آزمایش و کنترل تفاوت معنی داری در سطح $P>0/01$ وجود دارد و این نشان دهنده اثربخشی مداخله در بهبود نمره سازگاری تحصیلی است و این نشان می‌دهد آموزش

ابتدایی بود و باید در تعمیم نتایج برای سایر گروه‌های سنی احتیاط صورت پذیرد. از آنجایی که در این پژوهش تنها ابزار جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش پرسشنامه بود و جنبه خودگزارش دهی دارد که خالی از اشکال نبود و محدودیت‌های مربوط به این ابزار را باید مد نظر قرار داد. همچنین از نقاط ضعف پژوهش حاضر می‌توان به عدم وجود پیگیری در مورد تداوم اثر مداخله را ذکر کرد.

از آنجا که مداخلات آموزشی ارائه شده باعث بهبود هویت اخلاقی، افزایش سازگاری و کاهش آداب‌گریزی تحصیلی شد، پیشنهاد می‌شود نتایج این پژوهش در مدارس بیشتر به کار گرفته شود.

پیشنهاد می‌شود محدودیت‌های مربوط به ابزارهای اندازه‌گیری را مد نظر قرار داده و از سایر روش‌های جمع‌آوری اطلاعات مانند مصاحبه نیز استفاده شود و پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی به صورت طولی و در طول زمان اثرگذاری متغیرها مورد ارزیابی قرار گیرد.

نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش نشان داد که آموزش هوش اخلاقی تأثیر معناداری بر بهبود هویت اخلاقی، افزایش سازگاری و کاهش آداب‌گریزی تحصیلی در دانش‌آموزان دختر پایه ششم ابتدایی دارد. با توجه به اینکه دوره ابتدایی، به‌ویژه سال ششم، یکی از حساس‌ترین مراحل رشد هویتی و اخلاقی دانش‌آموزان است، می‌توان آموزش هوش اخلاقی را به‌عنوان یک مداخله مؤثر در جهت ارتقاء شاخص‌های شخصیتی و رفتاری معرفی کرد.

از نتایج به‌دست آمده می‌توان چنین استنباط کرد که توسعه هوش اخلاقی از طریق برنامه‌های آموزشی ساختارمند، می‌تواند به تقویت جنبه‌های اخلاقی شخصیت دانش‌آموزان منجر شود و زمینه‌ساز شکل‌گیری رفتارهای مطلوب در عرصه مدرسه و اجتماع گردد. لذا پیشنهاد می‌شود که در تدوین برنامه‌های درسی و تربیتی مدارس ابتدایی، آموزش هوش اخلاقی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های کلیدی مدنظر قرار گیرد. این آموزش‌ها می‌توانند به کاهش رفتارهای ناسازگارانه، افزایش مسئولیت‌پذیری، و رشد شخصیت اخلاق‌مدار در دانش‌آموزان منجر شوند.

سپاسگزاری

بدین وسیله از آموزش و پرورش شهر خرم‌آباد و کلیه

یافته‌های حاصل از تحلیل کوواریانس نشان داد که آموزش هوش اخلاقی توانسته است موجب ارتقای معنادار هویت اخلاقی در گروه آزمایش شود. این نتیجه با مطالعات پیشین هم‌راستا بوده و بر اهمیت آموزش مؤلفه‌های اخلاقی در دوران ابتدایی تأکید دارد (۱۹، ۱۷، ۲۲، ۲۳، ۳۸). تبیین این یافته را می‌توان در بافت روان‌شناختی رشد نوجوانی جست‌وجو کرد. سن ۱۲ سالگی که آغاز دوره نوجوانی محسوب می‌شود، مرحله‌ای حساس برای شکل‌گیری انواع هویت از جمله هویت اخلاقی است. آموزش هوش اخلاقی در این مرحله می‌تواند با افزایش قضاوت‌های اخلاقی، مسئولیت‌پذیری و درونی‌سازی ارزش‌های اخلاقی، موجب تقویت حس هویت اخلاقی شود. همچنین، هوش اخلاقی با توسعه ویژگی‌هایی همچون همدلی، فروتنی، مهربانی و رعایت انصاف، ساختار شخصیتی فرد را به‌گونه‌ای جهت می‌دهد که با معیارهای اخلاقی همسو گردد. در نتیجه، فرد نه تنها شناخت بهتری از هویت اخلاقی خود به دست می‌آورد، بلکه با تعهد بیشتری به اصول اخلاقی پایبند می‌ماند (۲۷، ۳۷، ۴۷).

علاوه بر این، نتایج تحلیل نشان داد که آموزش هوش اخلاقی تأثیر معناداری بر سازگاری دانش‌آموزان نیز داشته است. این یافته با نتایج پژوهش‌های پیشین (۳۴، ۴۸، ۱۴، ۱۶، ۱۷) مطابقت دارد و نشان می‌دهد که مؤلفه‌های هوش اخلاقی مانند خودکنترلی، همدلی، وجدان، بردباری و احترام می‌توانند منجر به بهبود کیفیت تعاملات اجتماعی و سازگاری فرد با محیط شوند. توانایی درک دیگران، پذیرش تفاوت‌ها، مهار هیجانات منفی و رعایت انصاف، همگی از عواملی هستند که نقش بسزایی در ایجاد و حفظ روابط سالم و سازگاری در محیط آموزشی دارند. بر این اساس، می‌توان نتیجه گرفت که آموزش هوش اخلاقی به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا مهارت‌های لازم برای تطبیق با شرایط اجتماعی و آموزشی را کسب کرده و در نتیجه با کاهش تعارض‌ها و افزایش همکاری، سطح بالاتری از سازگاری را از خود نشان دهند (۳۳). همچنین این آموزش‌ها احتمال بروز رفتارهای پرخطر و ناسازگارانه را کاهش می‌دهد و موجب تصمیم‌گیری‌های منطقی‌تر در موقعیت‌های دشوار می‌شود (۱۷).

بدون شک انجام کارهای پژوهشی در هر محیط، زمان و با هر جامعه‌ای بدون محدودیت و مشکلات نیست، نتایج این پژوهش محدود به دانش‌آموزان دختر پایه ششم

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که در نتایج این پژوهش هیچگونه تضاد منافی وجود ندارد.

دانش‌آموزانی که به عنوان شرکت‌کننده در این پژوهش حضور داشتند و با صبر و بردباری پاسخگوی سؤالات بودند، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌نمایند. لازم به ذکر است، این پژوهش دارای کد اخلاق به شماره IR.LUMS.REC.1403.092 است.

Reference

1. World Health O. Adolescent Health. 2024. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2024.02.010>
2. Zarei L, Shiravani Shiri A. Investigating the Relationship between Moral Identity and Cognitive Styles with Individual and Social Adaptability in First Grade High School Girl Students. Educational Psychology. 2021;17(60):169-94. <https://doi: 10.22054/jep.2022.56335.3176>
3. Anthon C, Steinmann M, Vidal A, Dhakal C. Menstrual Disorders in Adolescence: Diagnostic and Therapeutic Challenges. Journal of Clinical Medicine. 2024;13(24):7668. <https://doi: 10.3390/jcm13247668>
4. SayyedeH Tahereh F, Abdulqader Shahzeh P, Samira Etemadi N. The role of spiritual intelligence and Islamic lifestyle in predicting suicidal ideation among adolescents with a history of self-harming behavior. Islamic Studies in Health Journal. 2024;8(1):47-58. <https://www.sid.ir/paper/1553600/en>
5. Lester KJ, Michelson D. Perfect storm: emotionally based school avoidance in the post-COVID-19 pandemic context. BMJ Ment Health. 2024;27(1). <https://doi: 10.1136/bmjment-2023-300944>
6. Spadafora N, Al-Jbouri E, Volk AA. Are child and adolescent students more uncivil after COVID-19? School Psychology. 2024:No Pagination Specified-No Pagination Specified. <https://doi: 10.1037/spq0000672>
7. Klingsieck KB, Grunschel C. Procrastination of Learners in School and at Universities. Hogrefe Verlag; 2024. <https://doi: 10.1026/0049-8637/a000297>
8. Galimullina N, Vagaeva O, Liksina E, Efremkina I, Saratovtseva N, editors. Digital etiquette in university students' communicative practice. Proceeding of the International Science and Technology Conference" FarEastCon 2021" October 2021, Vladivostok, Russian Federation, Far Eastern Federal University; 2022: Springer. https://doi: 10.1007/978-981-16-8829-4_42
9. Kachanova A, Saburova S. THE USAGE OF ETIQUETTE RULES IN THE WRITTEN COMMUNICATION OF UNDERGRADUATE STUDENTS, LECTURERS AND NON-TEACHING EMPLOYEES WITH RUSSIAN AS A NATIVE LANGUAGE. Мир науки, культуры, образования. 2022(5 (96)):287-90. <https://cyberleninka.ru/article/n/the-usage-of-etiquette-rules-in-the-written-communication-of-undergraduate-students-lecturers-and-non-teaching-employees-with>
10. Zhunusbekova A, Nagymzhanova K, Askarkyzy S. DEVELOPMENT OF DIGITAL ETIQUETTE FOR EFFECTIVE INTERACTION BETWEEN 1ST YEAR STUDENTS AND TEACHERS: STRATEGIES FOR COOPERATION IN THE ERA OF DIGITALIZATION. Научно-аналитический журнал" Высшая школа Казахстана". 2024;47(3). <https://doi.org/10.59787/2413-5488-2024-47-3-131-139>
11. Zhang X, Lu E, Zhao A, editors. Exploration of the Teaching Model Reform of "College Students' Etiquette Literacy" Based on OBE Concept. 3rd International Conference on Education, Language and Art (ICELA 2023); 2024: Atlantis Press. https://doi.org/10.2991/978-2-38476-214-9_74
12. Islam J. Ethics and Etiquette (al-akhlāq wa-l-ādāb) in the Tas-heel Curriculum. Available at SSRN 4748445. 2024. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4748445>
13. Abdikarimova M, Tashieva N, Abdullaeva Z. Developing students verbal communication skills and speech etiquette in english language teaching. Open Journal of Modern Linguistics. 2021;11(1):83-9. <https://doi.org/10.4236/ojml.2021.111007>
14. Anzilago M, do Prado Daciê F, Della Giustina KA. Ethical behavior in the work environment and its effects on academic misconduct. REVISTA AMBIENTE CONTÁBIL-Universidade Federal do Rio Grande do Norte-ISSN 2176-9036.

- 2023;15(2). <https://doi.org/10.21680/21769036.2023v15n2ID33076>
15. Zhou X, Smith CJM, Al-Samarraie H. Digital technology adaptation and initiatives: A systematic review of teaching and learning during COVID-19. *Journal of computing in higher education*. 2024;36(3):813-34. <https://doi.org/10.1007/s12528-023-09376-z>
 16. Mohzana M. The impact of the new student orientation program on the adaptation process and academic performance. *International Journal of Educational Narratives*. 2024;2(2):169-78. <https://doi.org/10.70177/ijen.v2i2.763>
 17. Qo'ldoshev R, Dilova N, Hakimova N, editors. Guiding left-handed students to a healthy lifestyle during the period of adaptation to school education. *BIO Web of Conferences*; 2024: EDP Sciences. <https://doi.org/10.1051/bioconf/202412001049>
 18. Jenaabadi H, Azarian A. The Effectiveness of Emotional Social Learning Training on Students' Academic well-being and Spiritual Health. *University-of-Hormozgan*. 2023;5(1):12. <http://dx.doi.org/10.52547/ieepj.5.1.12>
 19. Almkudat M, Karadag E. Culture shock among international students in Turkey: an analysis of the effects of self-efficacy, life satisfaction and socio-cultural adaptation on culture shock. *BMC psychology*. 2024;12(1):154. <https://doi.org/10.1186/s40359-024-01641-9>
 20. Ahmadi m, salehi m, Amiranzadeh M, Ahmadi E. The Effectiveness of School-Centered Management Model and Environmental Conditions on the Performance Students' Educational Content with the Moderating Role of Ethical Values. *qaiie*. 2023;8(2):29. <http://dx.doi.org/10.61186/qaiie.8.2.29>
 21. kaveshi z, rastegari n. Analyzing the perceptions of university professors about the components of the moral education curriculum in the elementary school and presenting the ideal model. *qaiie*. 2023;8(3):25. <http://dx.doi.org/10.61186/qaiie.8.3.2>
 22. Wang L, Zhang Q, Wong PPW. Reexamination of consumers' willingness to stay at green hotels: rethinking the role of social identity theory, value-belief-norm theory, and theory of planned behavior. *Journal of Hospitality Marketing & Management*. 2024;33(4):547-81. <https://doi.org/10.1080/19368623.2023.2292639>
 23. Krettenauer T. Moral identity as a goal of moral action: A Self-Determination Theory perspective. *Journal of Moral Education*. 2020;49(3):330-45. <https://doi.org/10.1080/03057240.2019.1698414>
 24. Beiranvand AD, Yaghoobi A, Rashid K, Mehri A. Predicting bullying at schools based on basic psychological needs, moral identity, and personality traits: The mediating role of social perspective-taking. *Health*. 2023;25(6):379-86. <https://doi.org/10.22038/jfmh.2023.23706>
 25. Chen Y-L. Hindsight in storytelling: Narrative, moral identity, and character education. . 2024;63:1-41. <https://doi.org/10.53106/156335272024120063001>
 26. Li Z, Zhu Y, Zhang L, Liao J, Gong Y, Zhang Q, et al. The effect of positive reciprocity in the relationship between college students' moral identity and moral behavior. *Social Behavior and Personality: an international journal*. 2021;49:1-14. <https://doi.org/10.2224/sbp.9865>
 27. Vanello D. Autobiographical Memory and Moral Identity Development. *Journal of Consciousness Studies*. 2024;31(7-8):86-108. <https://psycnet.apa.org/doi/10.53765/20512201.31.7.086>
 28. Tissot TT, Van Hiel A, Haerens L, Constandt B. The Moral Identity Questionnaire predicts prosocial behavior better than the Moral Identity Scale. *Current Psychology*. 2023;42(26):22738-44. <http://doi.org/10.1007/s12144-022-03361-y>
 29. Li Z, Zhu Y, Zhang L, Liao J, Gong Y, Zhang Q, et al. The effect of positive reciprocity in the relationship between college students' moral identity and moral behavior. *Social Behavior and Personality: an international journal*. 2021;49(6):1-14. <https://doi.org/10.2224/sbp.9865>
 30. Prasertsin U, Srihasat K, Roopsuwankun P. Development of indicators and moral intelligence scales for junior high school students: mixed-method research. *BMC psychology*. 2024;12(1):174. <https://doi.org/10.1186/s40359-024-01640-w>
 31. Mehboodi F, Nemati R, Zareei A, Kheibar N. Investigating the Relationship Between Moral Intelligence, Academic Burnout and State/Trait Anxiety of Students at Bushehr University of Medical Sciences. *Iranian Journal of Medical Education*. 2024;24:30-9. <http://ijme.mui.ac.ir/article-1-5716-en.html>
 32. Nashtizayee N. Investigating the Relationship

- between Moral Intelligence and Students' Resilience by Mediating of Psychological Hardiness. 2022. <http://ethicsjournal.ir/article-1-2591-en.html>
33. Ghasempour S, Babaei A, Nouri S, Basirinezhad MH, Abbasi A. Relationship between academic procrastination, self-esteem, and moral intelligence among medical sciences students: a cross-sectional study. BMC psychology. 2024;12(1):225. <https://doi.org/10.1186/s40359-024-01731-8>
 34. Puspitasari I, Surbakti A, Darmayanti N. Students' Moral Intelligence in the Perspective of Peer Interaction and Self Esteem Kecerdasan Moral Siswa Dalam Perspektif Interaksi Teman Sebaya Dan Harga Diri. Jurnal Psikologi. 2023;12(4):482-9. <http://dx.doi.org/10.30872/psikostudia.v12i4.11868>
 35. Mohammadi S, Sadeghian A, Asi Mazneb A, Vaziri S. Developing an Educational Program to Enhance Emotional Maturity Based on Islamic Teachings, and Evaluating Its Effectiveness on Moral Intelligence. Journal of Applied Issues in Islamic Education. 2024;89-108. <https://ensani.ir/fa/article/download/590505>
 36. Abidin Z, Mahfooz A, Sulaiman F, Fauzi H. Humanistic Approach in Islamic Education: Building Emotional and Spiritual Intelligence in the Digital Age. Zabags International Journal of Islamic Studies. 2024;1(1):29-35. <https://doi.org/10.61233/zijis.v1i1.5>
 37. Kargar F, fartash s, sameti n. The effectiveness of moral intelligence training program in moral emotion and responsibility of secondary elementary students in Tehran. Journal of School Psychology. 2023;12(4):125-37. <https://doi.org/10.22098/jsp.2024.11338.5370>
 38. Lessy Z, Rantekata NA, Rohman M, Sada HJ. Moral degradation in an educational milieu: Roles of guardian in fixing morality of students. Al-Ishlah: Jurnal Pendidikan. 2024;16(1):273-83. <https://doi.org/10.35445/alishlah.v16i1.4418>
 39. Vaez-Zadeh S, editor The relationship between moral intelligence and mindfulness with students' social wellbeing. Karaj: International Conference on New Research Achievements in Social Sciences, Educational Sciences and Psychology; 2018. <https://iase-jrn.ir/index.php/user/setLocale/en?source=%2Findex.php%2Fse%2Farticle%2Fview%2F529%3FarticlesBySimilarityPage%3D7>
 40. 40. The self-importance of moral identity, (2002). <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.83.6.1423>
 41. Clark CM, Barbosa-Leiker C, Gill LM, Nguyen D. Revision and psychometric testing of the Incivility in Nursing Education (INE) survey: introducing the INE-R. J Nurs Educ. 2015;54(6):306-15. <https://doi.org/10.3928/01484834-20150515-01>
 42. Yasminejad P. The effect of moral intelligence training on responsibility, emotional empathy, academic ethics and interpersonal forgiveness of female students in the third grade of high school: PhD thesis in psychology, Shahid Chamran University, Ahvaz; 2014. https://jsp.uma.ac.ir/m/article_2829.html?lang=en
 43. Jokar B, Haq Naghdar M. The relationship between moral identity and academic dishonesty: Examining the moderating role of gender. Teaching and Learning Studies. 2015;2(8):143-62. https://jep.atu.ac.ir/article_19076_aac7210bd52e0a391390e3aeb10b5665.pdf
 44. Academic Moral Civility: The Mediating Role of Academic Engagement in the Relationship between Academic Motivation and Academic Incivility. ethicsjournal. 2021;16(1):51. <http://ethicsjournal.ir/article-1-2166-en.html>
 45. Sinha A, Singh R. The adjustment Inventory for school students (AISS). Agra (India): National Psychological Corporation. 1993.